

SLOVENSKÁ ŠTATISTIKA a DEMOGRAFIA

SLOVAK STATISTICS
and DEMOGRAPHY

4/2015

ročník/volume 25

Recenzovaný vedecký časopis so zameraním na prezentáciu moderných štatistických a demografických metód a postupov.

Scientific peer-reviewed journal focusing on the presentation of modern statistical and demographic methods and procedures.

Článok/Article: 4

Typ článku/Type of article: vedecký článok/scientific article

Strany/Pages: 49 – 67

Dátum vydania/Publication date: 15. október 2015/October 15, 2015

Branislav ŠPROCHA
INFOSTAT – Výskumné demografické centrum
Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Terézia ŠPROCHOVÁ
Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

PLODNOSŤ ŽIEN NA SLOVENSKU PODĽA VÝSLEDKOV SČÍTANIA ĽUDU 1930

FERTILITY OF WOMEN IN SLOVAKIA ACCORDING TO THE 1930 POPULATION CENSUS

ABSTRAKT

Sčítanie ľudu v roku 1930 prvýkrát v histórii Slovenska obsahovalo otázku o počte detí narodených aspoň raz vydatým ženám. Československo sa vďaka tomu stalo jednou z prvých krajín na svete, ktoré boli schopné analyzovať intenzitu a charakter realizovanej plodnosti z populačných cenzov. Príspevok sa zameriava na spôsob získavania týchto údajov a predovšetkým na možnosti ich využitia pri analýze reprodukčného správania a jeho zmien naprieč generáciami ako výsledok postupného šírenia demografickej revolúcie. Okrem toho sa snažíme poukázať na niektoré rozdiely v kohortovej plodnosti medzi vybranými populačnými skupinami (napr. podľa národnosti, náboženstva, miesta bydliska, triedy povolania) a regionálne rozdiely v kohortovej plodnosti a štruktúre žien podľa parity.

ABSTRACT

The 1930 Population Census for the first time in the history of Slovakia included a question about the number of children born of ever married women. Czechoslovakia thus became one of the first countries in the world to be able to analyze the intensity and character of the realized fertility from population census. This paper focused on a method for obtaining these data, and in particular the possibility of their use in the analysis of reproductive behavior and changes in generational perspective as a result of the gradual spread of the demographic revolution. Besides we also highlight some of the differences in the cohort fertility among selected population groups (e.g. by nationality, religion, place of residence, occupational class) and regional differences in the cohort fertility and structure of women by parity.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

plodnosť, Slovensko, sčítanie ľudu 1930

KEY WORDS

fertility, Slovakia, the 1930 Population Census

1. ÚVOD

Generačný prístup predstavuje veľmi dôležitý analytickometodický nástroj pri nazeraní na čas v demografii. V prípade procesu plodnosti jedným z hlavných zdrojov údajov pre tento typ prístupu je sčítanie ľudu (obyvateľov), ktorého integrálnou súčasťou je otázka o počte detí narodených žene. Nejde však o tradičný prvok moderných sčítaní na území Slovenska, keďže prvýkrát sa objavil v sčítacích

hárkoch až v roku 1930. Československo sa týmto krokom zaradilo do skupiny krajín, ktoré ako prvé na svete začali zisťovať realizovanú plodnosť prostredníctvom populačných cenzov.

Okrem značnej historickej hodnoty majú výsledky sčítania ľudu z roku 1930 aj veľkú informačnú cenu z pohľadu pochopenia procesu transformácie plodnosti v rámci demografickej revolúcie. Ten sa podľa viacerých analýz [2, 13, 14] začal na konci 19. storočia, a preto s príslušným časovým odstupom práve údaje z tohto cenzu mohli prispieť k jeho lepšiemu poznaniu. Vyplýva to aj zo samotného šírenia procesu transformácie plodnosti, ktorá sa postupne presadzovala a medzigeneračne prehlbovala. Na to, aby bolo možné tieto zmeny kvantifikovať a bližšie analyzovať, je práve longitudinálny prístup nenahraditeľný.

Cieľom príspevku je poukázať na niektoré možnosti využitia údajov z prvého populačného cenzu, v ktorom sa na Slovensku zisťovali údaje o plodnosti žien, ďalej priniesť nielen základné, ale aj podrobnejšie informácie o intenzite a charaktere plodnosti vybraných generácií žien, poukázať na určité aspekty transformácie tohto procesu a v neposlednom rade tiež prispieť k diskusii o diferenčných a regionálnych rozdieloch, ktoré sa na Slovensku vytvorili do začiatku 30. rokov 20. storočia.

2. ZDROJE ÚDAJOV A METODIKA PRÁCE

Otázka o počte detí, ktoré sa narodili žene, bola v sčítaní ľudu 1930 súčasťou širšieho konceptu štatistického zisťovania zameraného na rodiny a domácnosti v medzivojnovom Československu. „*Za účelom vybudování statistiky rodin, byl do sčítacího archu pro ženy, které jsou neb byly provdány, předepsány otázky týkající se data posledního sňatku, resp. jeho rozvázání nebo ovdovění, počtu dětí narozených v posledním manželství a počtu zemřelých mezi nimi*“ [16, s. 10]. Tieto údaje mali byť podľa pokynov sčítania vyplnené na základe osobných preukazov (napr. rodné, krstné, domovské listy, matričné výpisy, cestovné pasy, občianske legitimácie, školské vysvedčenia a pod.). Oproti sčítaniam po druhej svetovej vojne sa otázka z cenzu 1930 dotýkala len plodnosti vydatých žien (presnejšie aspoň raz vydatých žien) a zisťoval sa počet živonarodených detí v poslednom (terajšom) manželstve.

Za živonarodené dieťa sa považovalo každé dieťa, ktoré po pôrode javilo známky života (dych, tep srdca), aj keď krátko potom zomrelo. Ako sme už uviedli, zapisovali sa len deti narodené v poslednom manželstve ženy, teda nie deti, ktoré sa narodili pred uzavretím tohto sobáša a následne boli legitimované, ani deti pochádzajúce z predchádzajúceho manželstva. „*Deti narodené do 300 dní po dni, keď manželstvo skončilo úmrtím manžela, bolo súdne rozvedené alebo rozlúčené považujú sa rovnako za zrodené v manželstve*“ [16, s. 17].

Údaje z celého konceptu štatistiky rodín boli v obmedzenom rozsahu publikované v posledných troch zväzkoch pramenných diel sčítania v rokoch 1936 a 1938. Hlavným zdrojom údajov pre náš cieľ je prvý zväzok (sv. 126), v ktorom boli osobitne pre každú krajinu medzivojnového Československa publikované údaje o počte živonarodených detí aspoň raz vydatej žene z posledného manželstva.¹ Celkovo išlo

¹ Zväzok 158 síce obsahuje aj informácie o plodnosti vydatých žien, no vzhľadom na náročnosť triediacich prác sa rozhodlo, že budú publikované len údaje za Čechy, Moravu a Sliezsko spolu a Slovensko s Podkarpatskou Rusou. Preto tieto informácie nie je možné priamo použiť na charakteristiku procesu plodnosti žien na Slovensku.

o sériu 11 tabuliek. V nich sa počet narodených detí kombinoval s vekom vydatej ženy, dĺžkou trvania manželstva, okresom a obcou bydliska (len obce s 10-tis. a viac obyvateľmi), národnosťou, náboženským vyznaním, triedou povolania a sociálnou príslušnosťou.

Z predmetných údajov sme konštruovali konečnú plodnosť ako hlavný intenzitný ukazovateľ vypovedajúci o skutočnom priemernom počte detí, ktoré sa narodili jednej žene z danej generácie. Ďalej sa hodnotila štruktúra žien podľa počtu detí (parity), pričom sme sa zamerali zvlášť na mieru bezdetnosti (podiel bezdetných žien) a tiež podiel žien s 5 a viac deťmi. Z informácií o ženách podľa parity sa následne konštruovali pravdepodobnosti prechodu (zvýšenia parity, zväčšenia rodiny), ktoré hodnotia šancu narodenia ďalšieho dieťaťa príslušnej skupiny žien.² Sledované ukazovatele sme porovnávali s charakterom a intenzitou realizovanej plodnosti v rámci krajín medzivojnového Československa (Čechy, Morava a Sliezsko, Podkarpatská Rus) a taktiež v rámci vybraných populačných skupín na Slovensku podľa národnosti, náboženstva, triedy a skupiny povolania. Okrem toho sme sa zamerali aj na rozdiely v realizovanej plodnosti a štruktúre žien podľa parity medzi mestom a vidiekom, ako aj z pohľadu okresov Slovenska. Prvá menovaná dichotómia sa opierala o údaje publikované za najväčšie mestá a obce Slovenska s viac ako 10-tis. obyvateľmi (celkovo 21 obcí), ktoré predstavovali skupinu mestských obcí, a ostatné boli klasifikované ako vidiecke sídla.³

3. KONEČNÁ PLODNOSŤ VYDATÝCH ŽIEN

Vydaté ženy na konci reprodukčného obdobia (vo veku 50 rokov) až do generácie z polovice 70. rokov 19. storočia mali podľa výsledkov sčítania ľudu 1930 v priemere viac ako 5 detí. Ide pritom o pomerne stabilnú hodnotu, od ktorej sa konečná plodnosť starších kohort príliš neodlišovala. Až v generáciách narodených v prvej polovici 70. rokov sa objavuje náznak začiatku medzigeneračného poklesu. V generácii z polovice 80. rokov 19. storočia pripadalo na vydatú ženu vo veku 50 rokov v priemere už len 4,5 dieťaťa a v generáciách zo začiatku 90. rokov to bolo ešte menej, v priemere iba 4 deti.

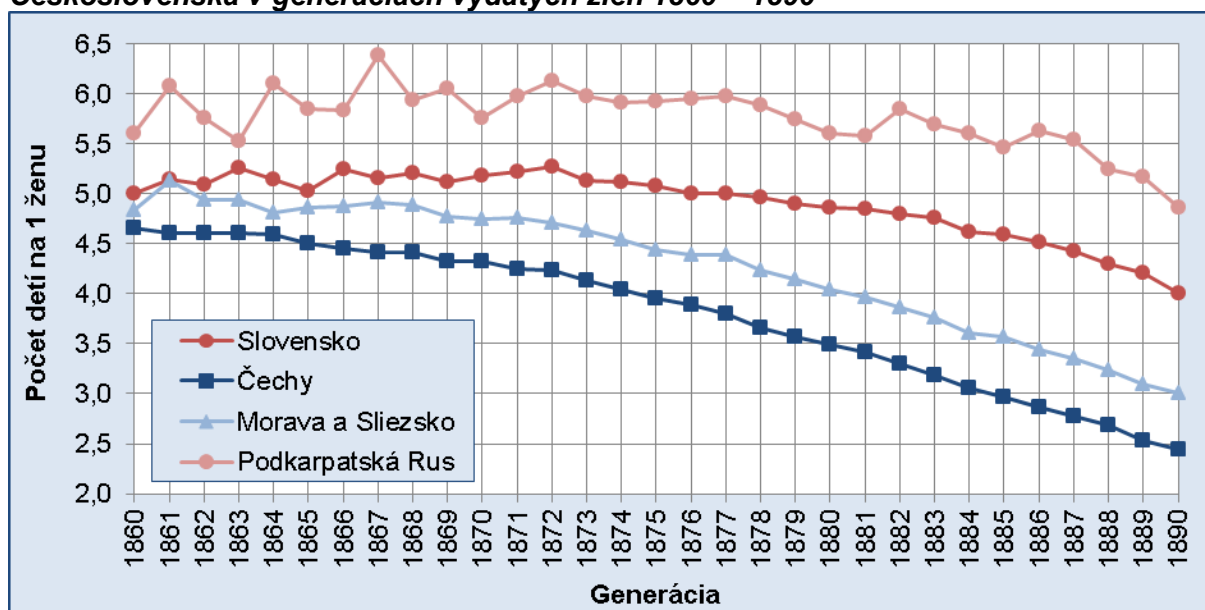
Porovnanie s ostatnými krajinami medzivojnového Československa prináša niektoré ďalšie zaujímavé zistenia. Konečná plodnosť vydatých žien na Slovensku narodených na začiatku 60. rokov sa výraznejšie nelíšila od priemerného počtu detí, ktoré sa narodili ženám z Moravy a Sliezska, a bola len o niečo vyššia ako konečná plodnosť žien v Čechách. Ďalší vývoj však najskôr v Čechách a potom aj v prípade žien Moravy a Sliezska poukazuje na nástup medzigeneračného poklesu. V Čechách tento jav môžeme identifikovať približne od generácií z polovice 60. rokov 19. storočia a na Morave a v Sliezsku u žien narodených na konci 60. rokov. Oveľa skorší začiatok nástupu transformácie plodnosti v českých krajinách spolu s vyššou dynamikou tohto procesu prispeli k značnému prehĺbeniu rozdielov v realizovanej plodnosti. Kým vydaté ženy na Slovensku narodené na začiatku 60. rokov 19. storočia mali v priemere o 0,35 dieťaťa viac ako ženy z rovnakej kohorty v Čechách, v generácii zo začiatku 70. rokov predstavoval tento rozdiel už približne 1 dieťa a v generácii zo začiatku 90. rokov dokonca viac ako 1,5 dieťaťa. Oproti

² Pravdepodobnosť narodenia druhého dieťaťa sa vzťahuje len na ženy, ktorým sa už narodilo prvé dieťa. Šance sa teda vzťahujú na populáciu žien vystavených riziku danej udalosti.

³ Iné klasifikačné kritérium nebolo možné brať do úvahy, keďže údaje boli publikované len za obce s viac ako 10-tis. obyvateľmi, kým za ďalšie veľkostné skupiny obcí údaje dostupné nie sú.

Morave a Sliezske sa rozdiely v realizovanej plodnosti zväčšili z pôvodnej hodnoty necelých 0,2 dieťaťa na ženu na približne 1 dieťa na ženu. Ak však budeme porovnávať Slovensko s Podkarpatskou Rusou, získame odlišný obraz. Ženy z Podkarpatskej Rusi mali dlhodobo jednoznačne najvyššiu úroveň konečnej plodnosti. V generáciách zo 60. rokov dosahovala približne 5,5 – 6,5 dieťaťa na ženu. Ženám zo 70. rokov sa narodilo v priemere 6 detí, no pri kohortách z konca 70. rokov môžeme identifikovať mierny pokles na hodnotu 5,5 dieťaťa. Na tejto úrovni sa konečná plodnosť udržala až do generácie žien z druhej polovice 80. rokov. Nasledoval ďalší mierny pokles realizovanej plodnosti, ktorá u vydatých žien narodených v roku 1890 bola už dokonca nižšia ako 5 detí (na 1 ženu pripadalo približne 4,9 dieťaťa).

Graf č. 1: Vývoj konečnej plodnosti v jednotlivých krajinách medzivojnového Československa v generáciách vydatých žien 1860 – 1890

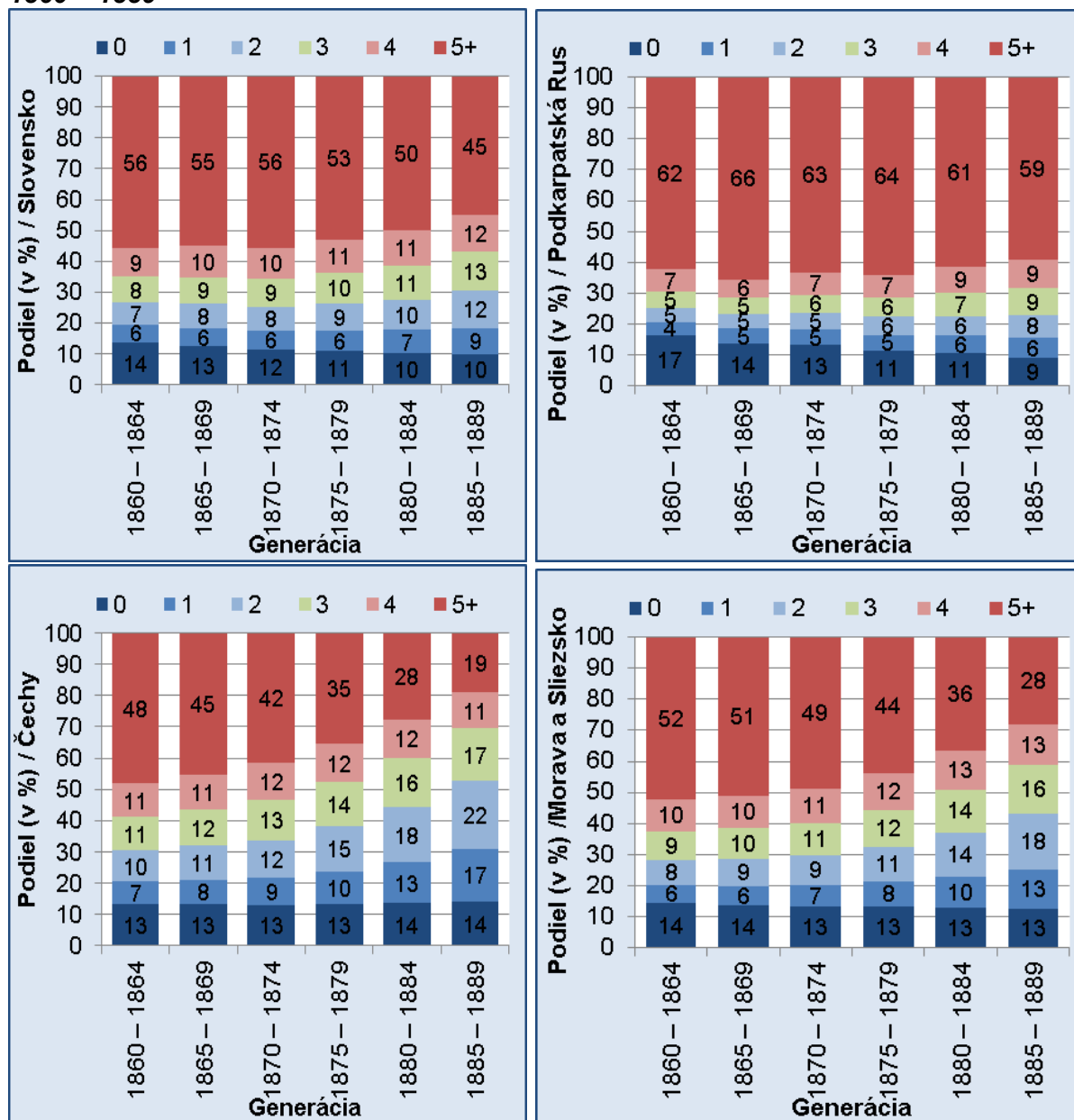
Zdroj údajov: [17], výpočty autorov

4. ŠTRUKTÚRA VYDATÝCH ŽIEN PODĽA POČTU NARODENÝCH DETÍ

V pozadí hodnôt konečnej plodnosti sa skrýva štruktúra žien podľa počtu narodených detí. Je výsledkom realizovanej plodnosti. V najstarších generáciách sa podiel bezdetných vydatých žien pohyboval na úrovni 13 – 14 %. Výnimkou bola len Podkarpatská Rus, kde miera bezdetnosti dosiahla až 17 %. Na vyššie uvedenej úrovni bezdetnosť v českých krajinách zotrvala, kým na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi nastal mierny medzigeneračný pokles, a to približne na 9 – 10 %. Okrem eventuálneho skutočného kohortového poklesu bezdetnosti sa skôr ako vysvetľujúci rámec ponúka selektívne pôsobenie úmrtnosti. Výsledky zo sčítania majú okamihový charakter a reflektujú situáciu, ktorá je platná k rozhodujúcemu momentu cenzu. Nehovoria teda o intenzite plodnosti a bezdetnosti celej generácie žien, ale len tej časti, ktorá sa dožila okamihu sčítania. V prípade plodnosti sa dlhodobo ukazuje, že vyššieho veku sa skôr dožívajú bezdetné ženy a ženy s menším počtom detí. Navyše, vzhľadom na úmrtnostné pomery na konci 19. a v prvých troch dekádach

20. storočia je potrebné podotknúť, že aj početnosť týchto kohort bola značne obmedzená.⁴

Grafy č. 2 – 5: Štruktúra vydatých žien podľa počtu narodených detí z posledného manželstva v jednotlivých krajinách medzivojnového Československa v generáciách 1860 – 1889

Zdroj údajov: [17], výpočty autorov

Hlavný faktor rozdielov v úrovni konečnej plodnosti medzi jednotlivými krajinami medzivojnového Československa tak predstavoval podiel žien s vyšším počtom detí. Je to logické zistenie, keďže transformácia procesu plodnosti v rámci demografickej tranzície (revolúcie) sa vyznačovala práve snahou vedome regulovať veľkosť rodiny. Keďže zmeny v charaktere plodnosti sa začali v českých krajinách skôr ako na

⁴ Uvedená skutočnosť by si určite zasluhovala väčšiu pozornosť, no nepoznáme zatiaľ žiadnu štúdiu zo slovenského prostredia, ktorá by sa explicitne tejto problematike hlbšie venovala. Navyše pri spracúvaní príspevku sme nedisponovali žiadnymi empirickými údajmi, ktoré by náš predpoklad dokázali potvrdiť alebo vyvrátiť.

Slovensku a najmä v Podkarpatskej Rusi, podiel žien s päť a viac deťmi v mladších generáciách dosahoval výrazne nižšie hodnoty. Kým napríklad u žien narodených v druhej polovici 80. rokov 19. storočia sa váha tejto skupiny na Slovensku pohybovala ešte na úrovni 45 % a v Podkarpatskej Rusi tvorili dokonca takmer 60 %, na Morave a v Sliezske to bolo približne 28 % a v Čechách len necelá pätina. Naopak, v najstarších kohortách také veľké rozdiely ešte nenachádzame. Na Slovensku predstavovali ženy s päť a viac deťmi v generáciách 1860 – 1864 približne 56 %, na Morave a v Sliezske to bolo 52 % a v Čechách 48 %. Len v Podkarpatskej Rusi ich zastúpenie dlhodobo prekračovalo hranicu 60 %, čo napokon vysvetľuje aj celkovo vyššiu realizovanú plodnosť.

Aj keď na Slovensku naďalej mali hlavné slovo vydaté ženy s väčším počtom detí, je zrejme, že medzigeneračne postupne nastával častejší príklon k menšej rodine. Mierne sa zvýšil podiel žien s jedným dieťaťom a štyrmi deťmi, ale predovšetkým sa posilnila váha rodiny s dvomi a tromi deťmi. V Čechách, kde tento proces pokročil najďalej spomedzi všetkých krajín medzivojnového Československa, dvojdetný model rodiny už vyznávalo približne 22 % všetkých vydatých žien. Jedno alebo tri deti malo 17 % vydatých žien. Jasnú prevahu tak nadobudli ženy s nanajvýš tromi deťmi, ktorých váha sa v generáciách 1885 – 1889 pohybovala na úrovni 70 %. Na porovnanie: na Slovensku tvorili 47 %, na Morave a v Sliezske 59 %, v Podkarpatskej Rusi však len necelú tretinu.

5. PRAVDEPODOBNOTI ZVÄČŠENIA RODINY

Francúzsky demograf Louis Henry na začiatku 50. rokov teoreticky a empiricky zaviedol koncepciu prirodzenej plodnosti (natural fertility). Vo svojej prvej práci [4], v ktorej sa venoval tejto problematike, definoval prirodzenú plodnosť ako plodnosť ľudskej populácie, ktorá nevykazuje žiadne úsilie nasmerované na obmedzovanie pôrodov. Neskôr [napr. v 5] tento koncept korigoval ako režim, kde reprodukčné správanie manželských párov nie je ovplyvňované počtom už narodených detí. Manželia sa tak mali reprodukčne správať rovnako bez ohľadu na to, či mali tri alebo už šesť detí.

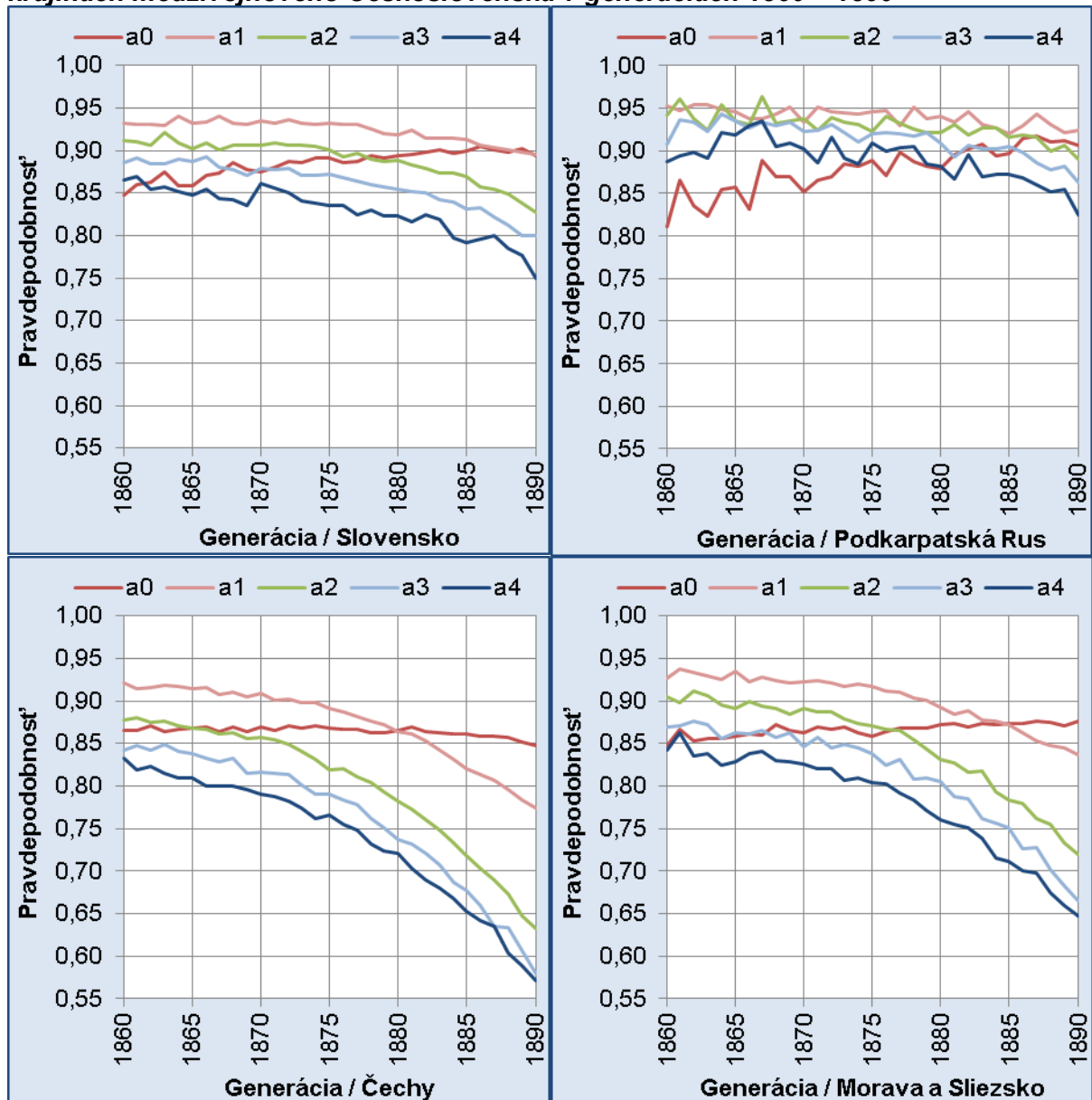
Pravdepodobnosť zväčšenia rodiny jednotlivých generácií žien vyjadruje, akú šancu má žena s určitým počtom detí (prípadne bezdetná žena), že sa jej narodí ďalšie dieťa (prípadne prvé). V populáciách s prirodzenou plodnosťou by potom mala pravdepodobnosť zväčšenia rodiny dosahovať vysoké hodnoty nielen pri prvom dieťati, ale aj u detí vyšších poradí a znižovať sa nie z dôvodu snahy o vedomé obmedzovanie veľkosti rodiny, ale z biologických príčin.

Naopak, v populáciách, v ktorých sa presadilo plánované rodičovstvo, sú hodnoty pravdepodobností najmä u detí vyšších poradí výrazne ovplyvnené snahou o zamedzenie ďalšej koncepcie po narodení určitého (želaného) počtu detí. V praxi to znamená, že pravdepodobnosť narodenia dieťaťa určitého poradia (napr. tretieho a ďalších detí pri presadení dvojdetného modelu rodiny) prudko klesá.

Detailne môžeme analyzovať medzigeneračný vývoj predmetných pravdepodobností a tiež rozdiely medzi jednotlivými populáciami medzivojnového Československa v grafoch 6 – 9. Na Slovensku až do generácií zo začiatku 70. rokov 19. storočia bol vývoj pravdepodobností a ich hodnoty viac-menej stabilné, pričom platilo, že aj v prípade detí piateho poradia bola šanca ich narodenia vyššia ako

85 %. Viac ako 90-percentnú pravdepodobnosť mali deti druhého a tretieho poradia. Len tesne pod touto hranicou boli deti štvrtého poradia.

Grafy č. 6 – 9: Pravdepodobnosti zväčšenia rodiny vydatých žien v jednotlivých krajinách medzivojnového Československa v generáciách 1860 – 1890

Poznámka: a0 – pravdepodobnosť, že sa bezdetnej žene narodí prvé dieťa; a1 – pravdepodobnosť, že sa žene s 1 dieťaťom narodí druhé dieťa; a2 – pravdepodobnosť, že sa žene s dvomi deťmi narodí tretie dieťa; a3 – pravdepodobnosť, že sa žene s tromi deťmi narodí štvrté dieťa; a4 – pravdepodobnosť, že sa žene so štyrmi deťmi narodí piate dieťa.

Zdroj údajov: [17], výpočty autorov

Zmeny v hodnotách a samotnom vývoji pravdepodobností zväčšenia rodiny na Slovensku sa začali v generáciách žien narodených na začiatku 70. rokov 19. storočia. Vzhľadom na charakter transformácie plodnosti v rámci demografickej tranzície najskôr začala klesať šanca narodenia detí piateho a štvrtého poradia. Približne až od generácií z polovice 70. rokov 19. storočia vidíme aj začiatok poklesu pravdepodobností tretieho poradia. Do generácií z konca 80. a začiatku 90. rokov

pravdepodobnosť narodenia piateho dieťaťa na Slovensku klesla na hodnotu približne 75 % a štvrtého dieťaťa na úroveň 80 %.

V Podkarpatskej Rusi hodnoty pravdepodobností a ich vývoj potvrdili oneskorený nástup a dynamiku šírenia zmien charakteru plodnosti, kým české krajiny a najmä Čechy predstavovali populáciu s najskorším začiatkom transformácie plodnosti v krajinách medzivojnového Československa.

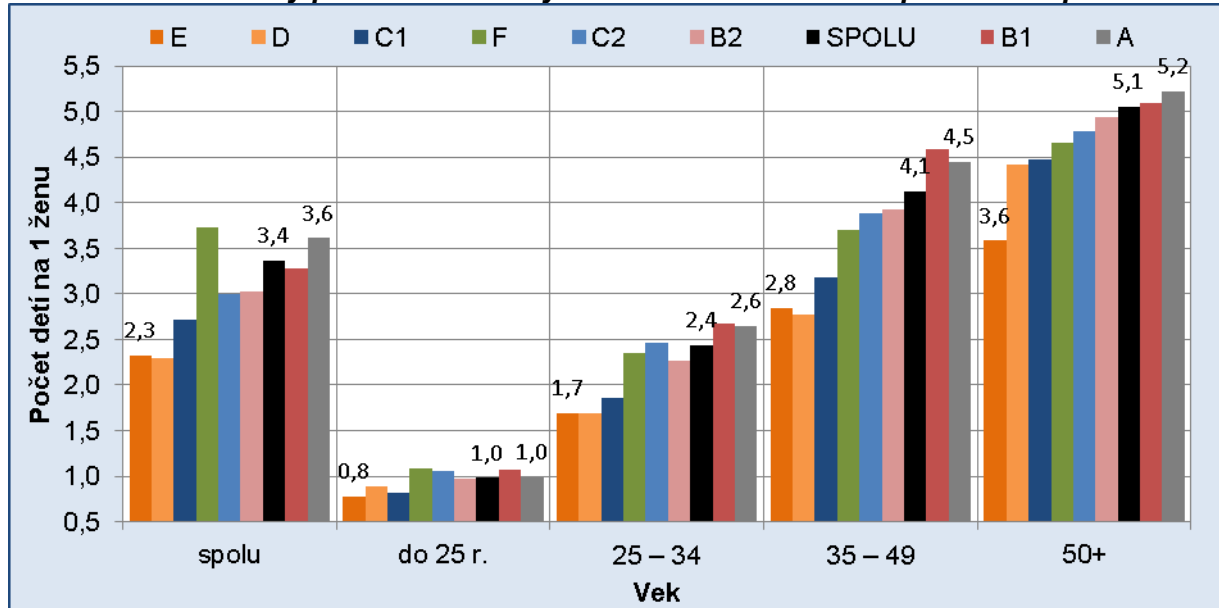
6. DIFERENČNÁ ANALÝZA GENERAČNEJ PLODNOSTI

Zmeny v reprodukčnom správaní a ani v procese plodnosti počas demografickej revolúcie sa nezačali vo všetkých krajinách sveta naraz. Dokonca aj v jednotlivých krajinách nájdeme skupiny, ktoré sa vyznačovali skorším začiatkom kvantitatívno-kvalitatívnych zmien [8]. Niektoré analýzy za takýchto pionierov nového modelu reprodukčného správania označili napr. osoby aristokratického pôvodu, meštianske kruhy, židovské obyvateľstvo [7, 15] (najmä v západnej a strednej Európe s výnimkou ortodoxných skupín). Rovnako sa potvrdila aj spojitosť s triedou povolania [10] či vplyvy niektorých kultúrnych faktorov (napr. etnicita, náboženstvo). Otázkou zostáva, či aj na Slovensku môžeme identifikovať vo výsledkoch sčítania ľudu 1930 takéto rozdiely v intenzite a charaktere plodnosti a ktorých skupín sa dotýkajú. Z diferenčných znakov sme vzhľadom na publikované údaje mohli použiť triedu povolania, spoločenskú skupinu, národnosť, náboženské vyznanie a dichotómiu mestské vs. vidiecke obce [pozri aj 11].

Jednoznačne najvyššiu konečnú plodnosť na Slovensku v mladšom veku, ale aj na konci reprodukčného obdobia dosahovali vydaté ženy, ktoré buď samy pracovali, alebo ich manžel pracoval v primárnom sektore (trieda A – roľníctvo, lesníctvo, rybárstvo). Len o niečo nižšiu konečnú plodnosť nachádzame u žien závislých od baníctva a hutníctva (B1). Celkovo najnižšiu konečnú plodnosť (3,6 dieťaťa) dosahovala početne veľká skupina žien závislých od domácich a osobných služieb. Aj keď vo veku 50 a viac rokov sa konečná plodnosť žien závislých od verejnej služby, slobodných povolání a vojska približovala výrazne k hranici 4,5 dieťaťa na ženu, v mladšom veku patrili tieto ženy do skupiny, ktorá mala výrazne nižší priemerný počet detí (pozri graf 10).

Z pohľadu sociálneho postavenia sa tiež ukázala silná väzba s intenzitou a charakterom plodnosti. Vo všeobecnosti najnižšiu konečnú plodnosť dosahovala početne malá skupina žien pracujúcich ako úradníčky (1,8 dieťaťa na ženu vo veku 50 a viac rokov). Že nejde o nejaký náhodný jav, potvrdili aj údaje za skupinu žien, ktorých manžel pracoval ako úradník. Ich konečná plodnosť sa pohybovala vo veku 50 a viac rokov na úrovni 1,9 dieťaťa na ženu a vo veku 35 – 49 rokov to bolo niečo viac ako 2,3 dieťaťa na ženu.

Úplne odlišný charakter plodnosti nachádzame u žien pracujúcich ako robotníčky, samostatné alebo nájomkyne, resp. žijúcich s manželom, ktorý patril do niektorej z týchto sociálnych skupín. V prípade, že ženy samy patrili do uvedených skupín, konečná plodnosť prekračovala hranicu 4 detí a v prípade, že boli príslušníkami rodín robotníkov, nájomníkov alebo samostatných, bola dokonca vyššia ako 5 detí na ženu. Súčasne platilo, že v týchto skupinách bola aj najnižšia bezdetnosť (10 – 13 %) a zároveň najvyšší podiel vydatých žien s tromi a viac deťmi.

Graf č. 10: Priemerný počet detí na 1 vydatú ženu na Slovensku podľa tried povolania

Poznámka: A – roľníctvo, lesníctvo a rybárstvo; B1 – baníctvo a hutníctvo; B2 – ostatný priemysel a živnosti; C1 – obchod a peňažníctvo; C2 – doprava; D – verejná služba, slobodné povolania a vojsko; E – domáce a osobné služby; F – iné povolania a osoby bez udania povolania

Zdroj údajov: [17], výpočty autorov

Zo získaných výsledkov je zrejmé, že charakterom svojho reprodukčného správania sa od celoslovenského priemeru jednoznačne najviac odlišovala skupina vydatých žien hlásiacich sa k rusínskej (resp. k ruskej a maloruskej) a najmä cigánskej národnosti.⁵ Na konci reprodukčného veku aj po jeho skončení (vek 50 – 59 rokov) sa priemerný počet detí narodených jednej žene pohyboval na hranici alebo dokonca nad hranicou 6 detí, čo sa odzrkadilo aj na štruktúre žien podľa počtu detí (pozri obr. 12).

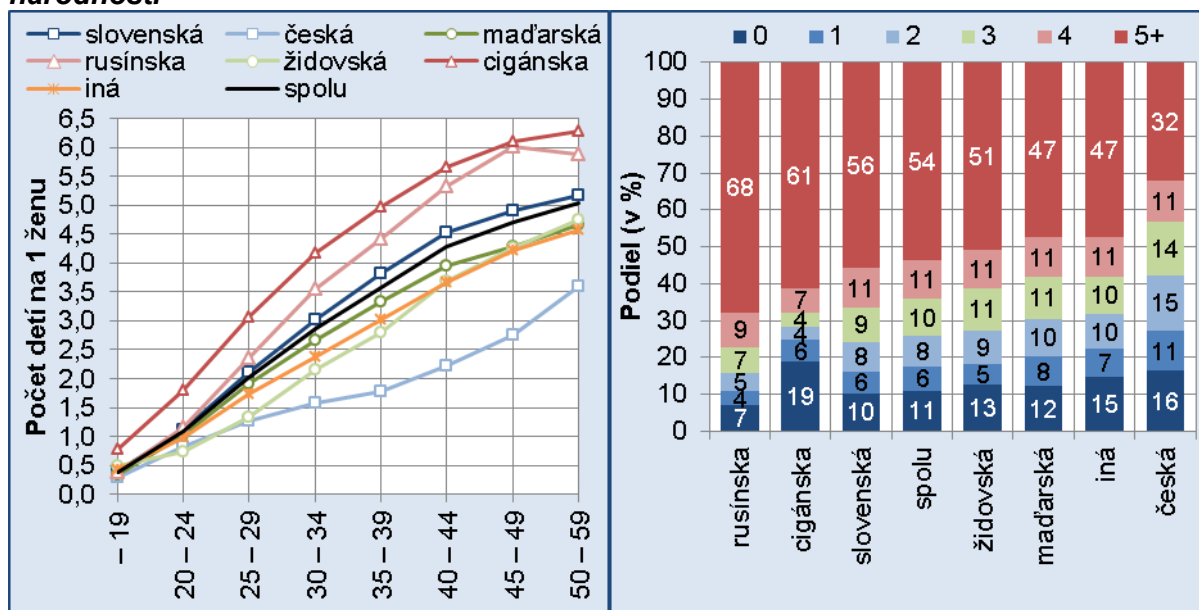
Naopak, výrazne podpriemerné hodnoty dosahovala realizovaná plodnosť u žien českej národnosti.⁶ Vo veku 45 – 49 rokov sa priemerný počet detí na ženu pohyboval pod hranicou 3 detí a vo veku 50 – 59 rokov to bolo niečo viac ako 3,5 dieťaťa. S tým úzko súviselo aj veľmi nízke zastúpenie žien s väčším počtom detí a naopak, častejší príklon k bezdetnosti, jednodetnosti, dvoj- a tiež trojdetnému modelu rodiny. V súvislosti s tým je potrebné upozorniť, že značná časť žien českej národnosti prišla na Slovensko až v povojnovom období z prostredia, ktoré transformácia plodnosti zasiahla oveľa skôr a vo väčšej miere. Okrem toho je dôležité pripomenúť, že rodiny českých žien boli oveľa častejšie závislé od úradníckych a rôznych verejných povolaní, ktoré sa samy osebe na Slovensku vyznačovali nižšou realizovanou plodnosťou.⁷ Nižší priemerný počet detí a váhu rodín s päť a viac deťmi mali aj ženy maďarskej a židovskej národnosti.

⁵ K cigánskej národnosti sa v sčítaní ľudu 1930 prihlásilo len približne 4,9 tis. vydatých žien. Preto je potrebné s uvedenými výsledkami pracovať v kontexte s touto informáciou o početnej veľkosti analyzovaného súboru.

⁶ V medzivojnových sčítaniach ľudu sa zisťovala príslušnosť k novovzniknutej tzv. československej národnosti. Publikované údaje však umožňovali zvlášť hodnotiť plodnosť českých žien.

⁷ Český element v týchto pracovných a spoločenských triedach tento jav ešte viac posilnil.

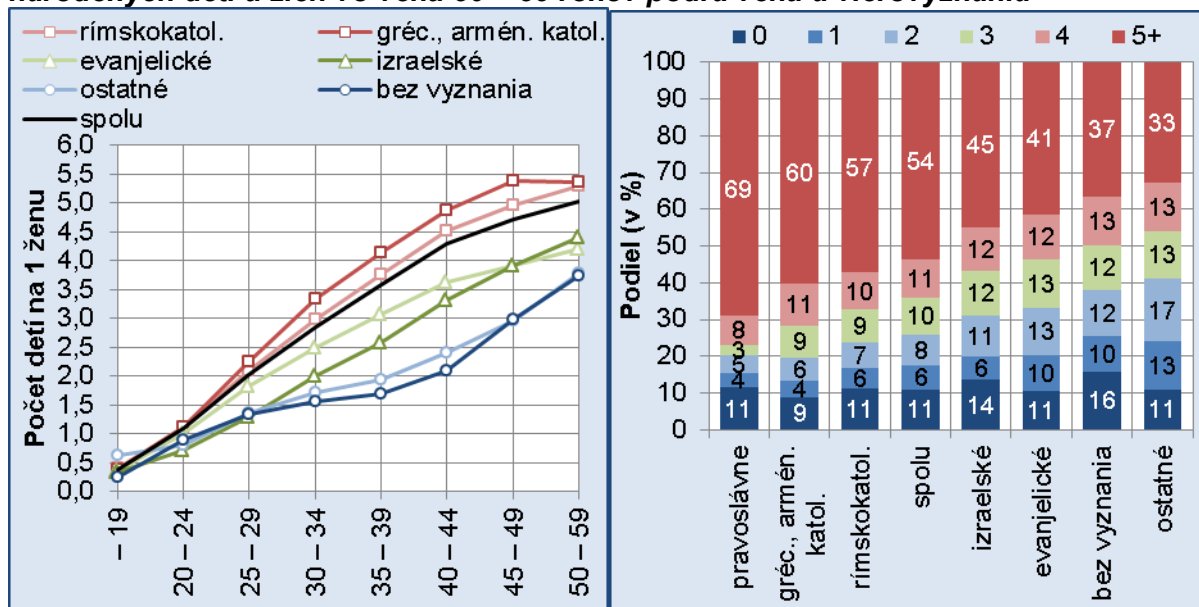
Grafy č. 11 a 12: Priemerný počet detí na 1 vydatú ženu podľa veku a ich štruktúra podľa počtu narodených detí u žien vo veku 50 – 59 rokov podľa deklarovanej národnosti

Zdroj údajov: [17], výpočty autorov

Ešte väčšie rozdiely v hodnotách konečnej plodnosti nachádzame v spojitosti s náboženským vyznaním. Vo všeobecnosti platilo, že najvyšší priemerný počet detí na jednu vydatú ženu dosahovali príslušníčky grécko- a arménskokatolíckeho vierovyznania (takmer 5,5 dieťaťa na ženu). Len o niečo nižšiu realizovanú plodnosť nachádzame u žien hlásiacich sa k rímskokatolíckemu vierovyznaniu. V týchto skupinách vydatých žien tiež nachádzame častejší príklon k početným rodinám. Konečná plodnosť evanjelických a žien židovského vierovyznania bola výrazne pod celoslovenským priemerom a vo veku 50 – 59 rokov dosahovala úroveň približne 4,2, resp. 4,3 dieťaťa na ženu.

Grafy č. 13 a 14: Priemerný počet detí na 1 vydatú ženu a ich štruktúra podľa počtu narodených detí u žien vo veku 50 – 59 rokov podľa veku a vierovyznania

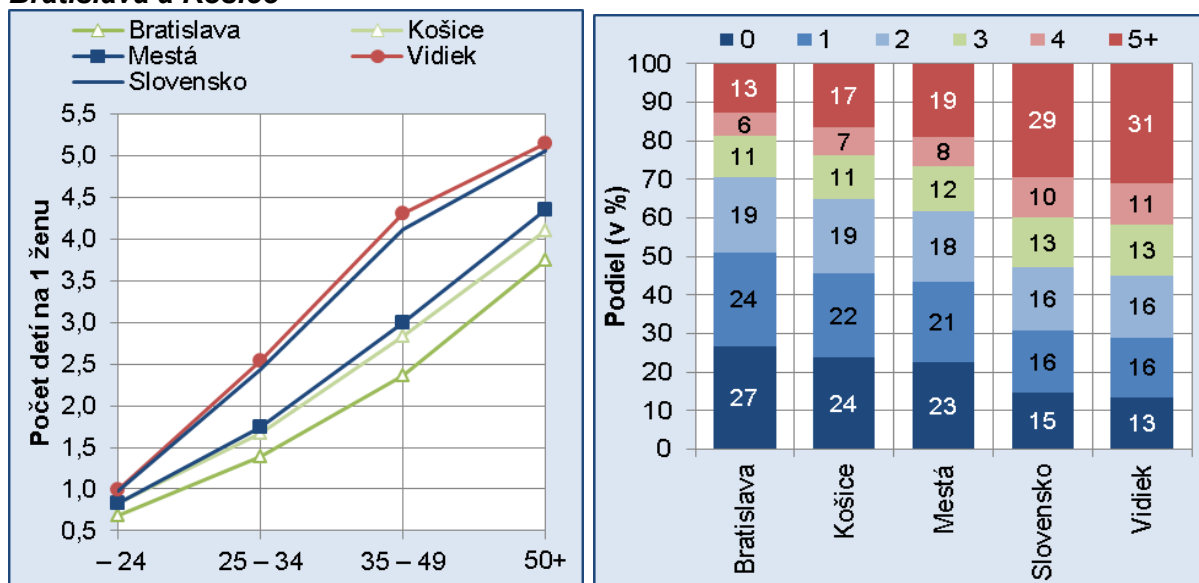
Zdroj údajov: [17], výpočty autorov

Ak sa však pozrieme na mladšie vekové skupiny, realizovaná plodnosť v prípade izraelitiek bola ešte o niečo nižšia ako u evanjeličiek. Jednoznačne najnižšiu konečnú plodnosť nachádzame u osôb bez vyznania a hlásiacich sa k inému ako vyššie spomínanému vierovyznaniu. Súčasne platilo, že tieto skupiny vydatých žien sa častejšie ako v iných skupinách prikláňali k dvojdetnému modelu (ostatné vierovyznania), alebo dokonca zostali bezdetné (bez vyznania).

7. REGIONÁLNA ANALÝZA GENERAČNEJ PLODNOSTI

Vplyv urbánneho prostredia, ktorý sa považoval za jeden z kľúčových pri nástupe a šírení demografickej revolúcie, sa skutočne prejavil aj na realizovanej plodnosti žien na Slovensku. Podľa údajov zo sčítania ľudu 1930 sa konečná plodnosť vydatých žien vo veku 50 a viac rokov pohybovala niečo pod hranicou 4,5 dieťaťa na ženu, pričom v najväčších mestách Slovenska bola ešte nižšia (Košice približne 4 deti a Bratislava 3,7 dieťaťa na ženu). Vo vidieckych obciach sa hodnota konečnej plodnosti vo všetkých vekových skupinách udržiavala tesne nad hranicou celoslovenského priemeru a vo veku 50 a viac rokov tak na jednu vydatú ženu v priemere pripadalo približne 5,2 dieťaťa. Ako ukazuje graf 15, v mladšom veku sa rozdiely medzi ženami žijúcimi na vidieku a v meste ešte zvýraznili. Ak budeme predpokladať, že mestské prostredie skutočne zasiahli zmeny v charaktere reprodukcie skôr a ich šírenie bolo dynamickejšie ako na vidieku, potom získané výsledky to potvrdzujú.

Grafy č. 15 a 16: Priemerný počet detí na 1 vydatú ženu podľa veku a ich štruktúra podľa počtu narodených detí v mestských a vidieckych obciach a v mestách Bratislava a Košice

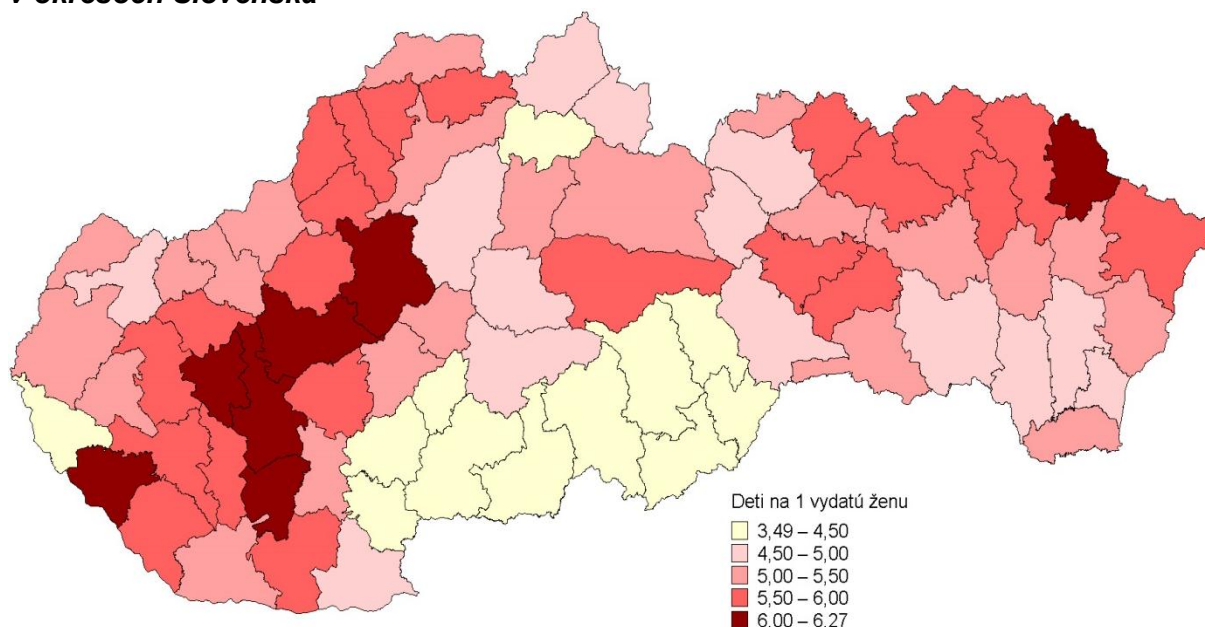

Zdroj údajov: [17], výpočty autorov

Publikované výsledky síce nedovoľujú hodnotiť štruktúru žien podľa počtu detí na konci reprodukčného veku, ale z grafu 16 predsa len vo všeobecnosti môžeme vidieť, že váha žien s päť a viac deťmi bola v mestách výrazne nižšia ako na vidieku. Naopak, v urbánnom prostredí bolo možné oveľa častejšie stretnúť na začiatku 30. rokov bezdetnú vydatú ženu, prípadne ženu s najvyššími dvomi deťmi. Najvýraznejšie to platilo v najväčších mestách Slovenska (Košice a najmä Bratislava).

Vo viacerých prierezových analýzach procesu plodnosti [9, 12, 13, 14] nachádzame zmienku o výrazne nižšej plodnosti žien v oblastiach na juhu stredného Slovenska, v bývalej Gemerskej, Novohradskej a Hontianskej župe. Údaje o konečnej plodnosti zo sčítania ľudu 1930 túto skutočnosť potvrdzujú. Jednoznačne najnižší priemerný počet detí na jednu ženu nachádzame v páse prihraničných okresov na juhu stredného Slovenska, počnúc okresom Žarnovica, Levice, Banská Štiavnica na západe až po Revúcu a Tornaľu na východe. Okrem nich pod hranicou 3 detí na ženu sa konečná plodnosť pohybovala aj v Bratislavskom okrese a okrese Dolný Kubín. Najvyššiu realizovanú plodnosť vo veku 50 a viac rokov nachádzame na severovýchode Slovenska v prihraničných regiónoch s Poľskom a Ukrajinou a predovšetkým v páse okresov Považia, Ponitria až po okres Nové Zámky a Stará Ľubovňa a Šamorín s Dunajskou Stredou na juhu západného Slovenska. V týchto regiónoch na jednu ženu pripadalo viac ako 5,5 dieťaťa (pozri obrázok 1).

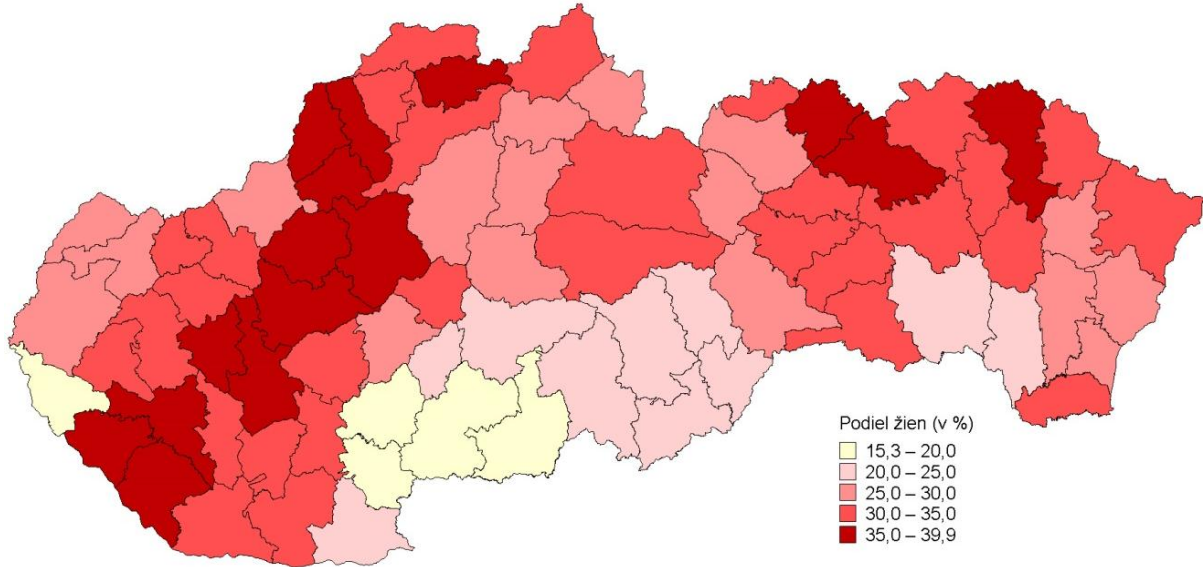
Obrázok č. 1: Priemerný počet detí na 1 vydatú ženu vo veku 50 a viac rokov v okresoch Slovenska

Poznámka: Názvy okresov pozri v prílohe Mapa okresov Slovenska podľa územnej štruktúry v roku 1930.

Zdroj údajov: [17], výpočty autorov

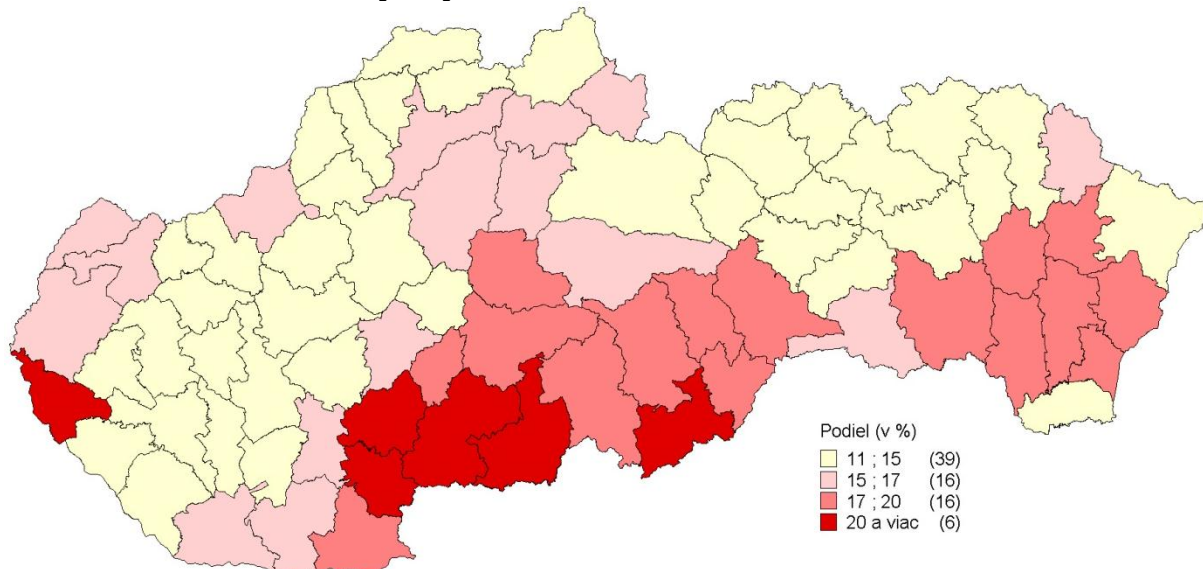
Ako je zrejmé z obrázkov 2 a 3, s úrovňou realizovanej plodnosti a regionálnym rozložením oblastí s vysokou a nízkou plodnosťou úzko súviseli priestorové diferencie v zastúpení žien len s jedným dieťaťom a, naopak, žien s 5 a viac deťmi. Vyšší podiel vydatých žien s 5 a viac deťmi nachádzame predovšetkým v okresoch na Považí (Púchov, Považská Bystrica, Ilava) a k nim pripojenom páse regiónov od Prievidze po Hlohovec a Nitru, pokračujúc ďalej až po Šamorín a Dunajskú Stredú. Na severe Slovenska do skupiny okresov, kde ženy s 5 a viac deťmi mali viac ako 35 % podiel, pripadalo Kysucké Nové Mesto a na severovýchode to boli Stará Ľubovňa, Sabinov a Stropkov. Aj viaceré okresy v okolí spomínaných celkov mali pomerne vysoké zastúpenie žien s 5 a viac deťmi (30 – 35 %). Úplne odlišná situácia vznikla na juhu stredného Slovenska, ako aj v okresoch Bratislava, Košice a Trebišov, kde tieto ženy netvorili ani štvrtinu.

Obrázok č. 2: Podiel žien s 5 a viac deťmi v okresoch Slovenska

Poznámka: Názvy okresov pozri v prílohe Mapa okresov Slovenska podľa územnej štruktúry v roku 1930.

Zdroj údajov: [17], výpočty autorov

Obrázok 3 zobrazuje zastúpenie žien, ktorým sa do rozhodujúceho okamihu sčítania narodilo len jedno dieťa. Z priestorového hľadiska opätovne išlo predovšetkým o pomerne kompaktné územie juhu stredného Slovenska, pričom aj ďalšie regióny na strednom Slovensku a juhu východného Slovenska sa vyznačovali mierne vyšším podielom žien len s jedným dieťaťom. Okrem toho do tejto skupiny môžeme jednoznačne zaradiť aj Bratislavský okres.

Obrázok č. 3: Podiel žien s jedným dieťaťom v okresoch Slovenska

Poznámka: Názvy okresov pozri v prílohe Mapa okresov Slovenska podľa územnej štruktúry v roku 1930.

Zdroj údajov: [17], výpočty autorov

Na záver tejto časti sa ešte v krátkosti pozastavíme nad niektorými výsledkami regionálnej analýzy. Relatívne veľmi nízka konečná plodnosť, vyšší podiel žien len

s jedným dieťaťom v juhoslovenských okresoch empiricky potvrdzujú zistenia viacerých parciálnych štúdií, ktoré sa tomuto špecifickému fenoménu na území Slovenska venovali [napr. 1, 3]. Dávajú ich predovšetkým do spojitosti so systémom dedenia majetku. U roľníkov – majiteľov pôdy mohol začať prevládať strach z rozdrobenia po generácie akumulovaného majetku. V prípade vrstiev, ktoré nevlastnili žiadnu pôdu alebo nepostačovala na užitie rodiny, je však toto prepojenie sporné. Okrem ekonomických faktorov je však potrebné brať do úvahy aj normatívne premenné. Vo všeobecnosti sa ukázalo, že pri nástupe a šírení transformácie plodnosti rozhodujúcu úlohu zohrávalo niekoľko na seba nadväzujúcich momentov. Predovšetkým nový reprodukčný režim musí priniesť páru väčší prospech ako predchádzajúci. Manželia tento nový režim musia akceptovať a v podstate až do konca reprodukčného obdobia sa v ňom utvrdzovať. Okrem toho je potrebné, aby išlo o legitímnu zmenu, ktorú akceptovala miestna spoločnosť. V neposlednom rade je potrebné spomenúť existenciu prijateľných nástrojov a techník, ktoré umožnili tento nový reprodukčný režim praktizovať [6]. Pri juhoslovenských oblastiach sa často uvádza aj faktor náboženského vyznania. Predovšetkým s evanjelikmi a kalvínmi sa spája dávka racionality a pragmatičnosti obsiahnutej v týchto náboženstvách [1]. V neposlednom rade je potrebné tiež pripomenúť, že tieto oblasti boli kultúrne a hospodársky prepojené na územie dnešného Maďarska tiahnuce sa od Budapešti po Miškovec, označované ako jedno z centier začiatku presadzovania nového režimu reprodukcie v Uhorsku [13]. Práve toto kultúrne prepojenie spolu so schopnosťou dorozumieť sa a navzájom si sprostredkovať nové možnosti a spôsoby reprodukčného správania môžeme považovať za veľmi dôležité pri šírení nového režimu reprodukcie. Keďže zmeny v plodnosti nikdy neprebíhali naraz v celej populácii a vždy môžeme nájsť určitých „pionierov“ v praktizovaní nového režimu, je existencia pomerne značných regionálnych rozdielov v čase, keď proces transformácie sa dostával ešte len do svojej vrcholnej fázy, pomerne logická. Navyše pracujeme s generačnými ukazovateľmi, ktorých charakter sa formoval niekoľko desaťročí pred rokom 1930, preto efekt prvotných jadier sa v tomto prípade ešte znásobuje.

8. ZÁVER

Sčítanie ľudu z roku 1930 z pohľadu zisťovania údajov o rodinách a plodnosti vydatých žien predstavuje v histórii moderných cenzov na území Slovenska prelomový míľnik. Okrem historického aspektu, najmä z pohľadu vývoja modernej demografickej štatistiky a obsahových prvkov sčítaní, je zdrojom nenahraditeľných informácií o charaktere, intenzite, ako aj medzigeneračných zmenách realizovanej plodnosti vydatých žien na Slovensku. Súčasne prostredníctvom kombinácie s ďalšími zisťovanými znakmi (napr. trieda povolania, sociálna skupina, náboženské vyznanie, národnosť a pod.) významne obohacuje aj naše možnosti pri diferencných analýzach a v spojitosti s bydliskom žien (okres, vybrané obce) aj pri analýze regionálnych rozdielov v realizovanej plodnosti.

Podrobná analýza intenzity, charakteru a tiež vývoja a dynamiky zmien generačnej plodnosti na Slovensku a v porovnaní s ostatnými krajinami Československa potvrdila určité časové zaostávanie Slovenska v transformácii reprodukčného správania najmä za ženami Čiech. S tým úzko súvisela naďalej pretrvávajúca prevaha žien s päť a viac deťmi pri nižšom zastúpení dvoj- alebo trojdetného modelu. Na druhej strane výsledky sčítania ľudu 1930 skutočne potvrdili nástup vedomého obmedzovania veľkosti rodiny, ktorého prvopočiatky nachádzame u žien narodených

v prvej polovici 70. rokov 19. storočia. Jednoznačne najmenšími zmenami prešla generačná plodnosť v najvýchodnejšej časti Československa, v Podkarpatskej Rusi. Diferenčná analýza tiež poukázala na existenciu určitých skupín vydatých žien, ktorých realizovaná plodnosť bola vzhľadom na celoslovenský priemer značne podpriemerná, ako aj skupiny žien, ktorých transformácia procesu plodnosti sa oneskorovala vo všetkých svojich aspektoch. Rovnako sa potvrdili aj značné regionálne rozdiely v realizovanej plodnosti a v jej charaktere.

Vo všeobecnosti môžeme povedať, že naše výsledky získané prostredníctvom iného metodického prístupu potvrdili viaceré závery (najmä o časovaní nástupu transformácie plodnosti a priestorových rozdieloch), ktoré o priebehu demografickej revolúcie na Slovensku a najmä zmien režimu plodnosti vyslovili niektorí autori [napr. 1, 10, 11]. Na druhej strane naše výsledky odhalili niektoré zaujímavé zistenia, ktoré sa týkali predovšetkým medzigeneračného pohľadu na proces transformácie plodnosti a tiež priblížili niektoré otázky spojené s diferencnou analýzou týchto zmien. Aj tu môžeme konštatovať určitú zhodu so závermi, ktoré priniesli hlbšie analýzy tohto procesu z niektorých iných európskych krajín.

Rozhodne je však potrebné podotknúť, že priebeh, charakter a mechanika demografickej revolúcie na Slovensku sú len veľmi málo prebádané a zostáva stále viac nezodpovedaných otázok ako tých, o ktorých s istotou môžeme povedať, že na ne poznáme vyčerpávajúcu odpoveď. Uvedený stav súvisí aj so skutočnosťou, že tejto otázke sa na Slovensku venuje a venovala len okrajová pozornosť, a preto sú naše informácie naďalej značne kusé.

Príspevok je výsledkom riešenia grantovej úlohy MŠ SR VEGA č. 1/0026/14 Transformácia plodnosti žien Slovenska v 20. storočí a na začiatku 21. storočia a jej prognóza do roku 2050 a APVV-0199-12 Historický atlas obyvateľstva Slovenska (18. storočie – 1. pol. 20. storočia).

LITERATÚRA

- [1] BOTÍKOVÁ, M.: Regulácia pôrodnosti. In: BOTÍKOVÁ, M. – ŠVECOVÁ, S. – JAKUBÍKOVÁ, K.: Tradície slovenskej rodiny. Bratislava: Veda, 1997, s. 148 – 160. ISBN 80-224-0461-6.
- [2] FIALOVÁ, L. – PAVLÍK, Z. – VEREŠ, P.: Fertility Decline in Czechoslovakia During the Last Two Centuries. *Population Studies*, 1990, 44, 1, pp. 89 – 106.
- [3] FILOVÁ, B.: Spoločenský a rodinný život. In: FILOVÁ, B.: Slovensko. 3. Ľud – Časť II. Bratislava: Obzor, 1975, s. 947 – 984. ISBN 65-002-75.
- [4] HENRY, L.: Fondements theoretiques des mesures de la fecondite naturelle. *Revue de l'Institut International de Statistique* 1953, 21, pp. 135 – 151.
- [5] HENRY, L.: Some Data on Natural Fertility. *Eugenics Quarterly*, 1961, 8, 2, pp. 81 – 91.
- [6] LESTHAEGHE, R. – NEELS, K.: From the First to the Second Demographic Transition – An Interpretation of the Spatial Continuity of Demographic Innovation in France, Belgium and Switzerland. *European Journal of Population*, Vol. 18 (4), 3.
- [7] LIVI-BACCI, M.: Social-Group Forerunners of Fertility Control in Europe. In: COALE, A. J. – WATKINS, S. C.: *The Decline of Fertility in Europe*. New Jersey: Princeton University Press, 1986, pp. 182 – 200. ISBN 0-691-09416-0.

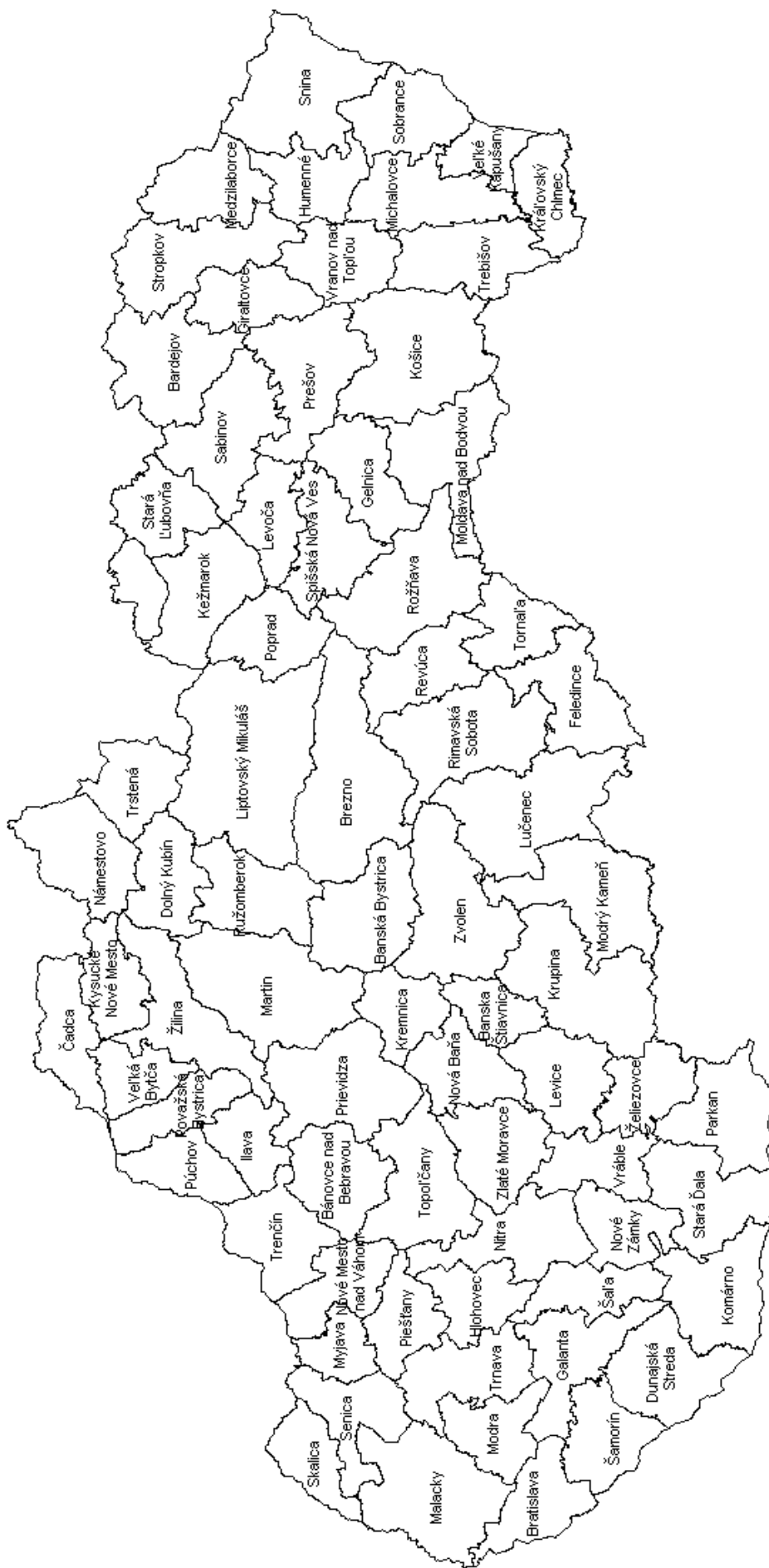

- [8] PAVLÍK, Z. – RYCHTAŘÍKOVÁ, J. – ŠUBRTOVÁ, A.: Základy demografie. Praha: Akademie, 1986. 736 s.
- [9] ŠPROCHA, B. – TIŠLIAR, P.: Plodnosť a celková reprodukcia obyvateľstva Slovenska v rokoch 1919 – 1937. Bratislava: Stimul, 2008. 164 s. ISBN 978-80-89236-50-3.
- [10] ŠPROCHA, B. – TIŠLIAR, P.: Plodnosť žien Slovenska v primárnom sektore podľa výsledkov sčítaní 1930 až 2001. In: FIALOVÁ, I. – TVRDOŇOVÁ, D. (eds.): Pôdohospodárstvo v dejinách Slovenska: Tradície, inovácie a kultúrne dedičstvo. Bratislava: SNA, 2012, s. 306 – 322. ISBN 978-80-970666-5-9.
- [11] ŠPROCHA, B. – TIŠLIAR, P.: Plodnosť v mestách a na vidieku v medzivojnovom období. Forum Statisticum Slovacum, 2012, 6, s. 192 – 199.
- [12] TIŠLIAR, P.: Pôrodnosť na Slovensku v medzivojnovom období. Bratislava: INFOSTAT, 2005. Dostupné na (<http://www.infostat.sk/vdc/pdf/Porodn2005.pdf>).
- [13] VEREŠ, P.: Vývoj plodnosti na Slovensku v letech 1880 – 1910. Demografie, 25, 1983, s. 203 – 208.
- [14] VEREŠ, P.: Regionální vývoj plodnosti na Slovensku v letech 1910 – 1980. Demografie, 1986, 28, 2, s. 110 – 117.
- [15] VOBECKÁ, J.: Demographic Avant-Garde. Jews in Bohemia between the Enlightenment and the Shoah. Budapest: CEU Press, 2012. 225 s. ISBN 978-615-5225-33-8.

ZDROJE ÚDAJOV

- [16] SČÍTÁNÍ lidu v republice Československé ze dne 1. prosince 1930. Díl I. In: Československá statistika, sv. 98. Praha: Státní úřad statistický v Praze, 1934.
- [17] SČÍTÁNÍ lidu v republice Československé ze dne 1. prosince 1930. Díl IV., část 1. In: Československá statistika, sv. 126. Praha: Státní úřad statistický v Praze, 1936.

PRÍLOHA
Mapa okresov Slovenska podľa územnej štruktúry v roku 1930

Zdroj: Podľa [6] pripravili autori.

RESUMÉ

Sčítanie ľudu z roku 1930 je prvým cenzom na Slovensku, ktorý obsahoval otázku súvisiacu s počtom detí narodených aspoň raz vydatej žene z jej posledného manželstva. Predstavuje unikátny zdroj údajov na analýzu intenzity, charakteru a zmien v reprodukčnom správaní z kohortovej perspektívy. Cieľom príspevku bolo analyzovať realizovanú plodnosť a zmeny v charaktere reprodukcie v kohortovej perspektíve. Súčasne sme sa zamerali na diferenčnú analýzu z pohľadu vybraných populačných skupín (podľa národnosti, náboženstva, triedy povolania), ako aj na regionálne rozdiely v realizovanej plodnosti a štruktúre žien podľa počtu narodených detí. Výsledky ukázali, že proces demografickej tranzície sa začal na Slovensku v porovnaní s českými krajinami neskôr. Iniciátorkami týchto zmien boli ženy narodené na konci 70. a v prvej polovici 80. rokov 19. storočia. Konečná plodnosť klesla medzi kohortami 1860 a 1890 z hodnoty viac ako 5 detí na približne 4 deti na ženu. Rovnako registrujeme pokles pravdepodobnosti narodenia detí štvrtého a piateho poradia a nárast šancí narodenia prvého dieťaťa. Kohortová pravdepodobnosť prvého poradia postupne prerástla šance na narodenie druhého dieťaťa. Tieto zmeny napokon vyústili do významnej redukcie podielu žien s päť a viac deťmi a na druhej strane sa zvýšil podiel žien s dvomi a tromi deťmi. Hlbšia analýza výsledkov sčítania potvrdila rozdiely v realizovanej plodnosti žien podľa tried povolania, vierovyznania, národnosti, miesta bydliska. Vysokú plodnosť malo predovšetkým severné Slovensko a severovýchodné časti krajiny. Najnižšia plodnosť bola zaznamenaná v strednej časti južného Slovenska.

RESUME

The 1930 Population Census is the first census in Slovakia, which included a question about the number of children born to ever married woman from her last marriage. This is a unique source of data for analyzing the intensity, character and changes in reproductive behavior from a cohort perspective. The aim of this paper was to analyze the realized fertility and changes in the character of reproduction in cohort perspective. At the same time, we focused on the differential analysis in terms of certain population groups (eg. by nationality, religion, class professions), and also regional differences in realized fertility and structure of women by parity. The results showed that the process of demographic transition began in Slovakia in comparison with Czech countries later. The initiators of these changes were women born in the late 70. and in the first half of the 80. years in 19th century. The cohort fertility rate fell between cohorts 1860 and 1890 of the value of more than 5 children for about 4 children per woman. At the same time we observe a decrease probabilities of birth fourth and fifth children and an increase in the chance of birth of children first order. The cohort probability of first birth steadily gradually outgrew the parity progression ratios of second birth. These changes result in a significant reduction of women with five and more children and on the other side in growth of proportion of women with two or three children. A deeper analysis of the census results also confirmed the differences in realized fertility implemented by classes of occupation, religion, nationality and place of residence. High fertility was recorded in the North of Slovakia and northeastern parts of the country. The lowest cohort fertility was recorded in the central part of Southern Slovakia.

PROFESIJNÝ ŽIVOTOPIS

RNDr. Branislav Šprocha, PhD., absolvoval magisterské štúdium na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe v odbore demografia a demogeografia (2006). V roku 2011 ukončil doktorandské štúdium v programe demografia. Od roku 2007 je vedeckovýskumným pracovníkom Inštitútu informatiky a štatistiky vo Výskumnom demografickom centre v Bratislave a od roku 2009 vedeckým pracovníkom Prognostického ústavu Slovenskej akadémie vied. V oblasti demografie sa špecializuje na problematiku sobášnosti a rozvodovosti, populačného vývoja a jeho vplyvu na spoločnosť. Okrem toho sa venuje analýze vybraných populačných štruktúr, reprodukčného správania rómskeho obyvateľstva na Slovensku a problematike populačného prognózovania.

Mgr. Terézia Šprochová získala magisterský titul na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave v odbore história. V súčasnosti je doktorandkou v odbore slovenské dejiny na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Venuje sa najmä slovenským dejinám 19. a 20. storočia s dôrazom na problematiku postavenia žien v rodine a spoločnosti.

KONTAKT

branislav.sprocha@gmail.com

larette8@gmail.com